

ПУБЛІЧНІ ФІНАНСИ ЯК ОБ'ЄКТ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ КОНСТИТУЦІЙ ІНСТРУМЕНТАЛЬНОЇ ІЗ СОЦІАЛЬНИМИ ЕЛЕМЕНТАМИ ЛІБЕРАЛЬНО-КАПІТАЛІСТИЧНОЇ МОДЕЛІ

Досліджуються особливості правового регулювання публічних фінансів у конституціях інструментальної зі соціальними елементами ліберально-капіталістичної моделі.

Автор стверджує, що конституції інструментальної із соціальними елементами ліберально-капіталістичної моделі мали низку характерних особливостей. За допомогою механізмів фінансової системи ці конституції встановили досить чіткі межі втручання держави в економічне життя суспільства. Конституційне регулювання публічних фінансів почало розглядатися як надійний механізм задоволення найважливішого публічного інтересу, забезпечення суспільного благополуччя та суспільного розвитку.

Ключові слова: конституція, конституційна модель, публічні фінанси, податки, бюджет, державні позики.

Постановка проблеми. Досліджуючи особливості конституційного регулювання суспільних відносин крізь призму конституційних моделей, автори монографії “Теорія сучасної конституції” [17, с. 22-24] стверджують, що на роки між двома світовими війнами припадає особливий період конституційного розвитку.

Особливістю даного періоду є те, що в результаті докорінної зміни політичної карти Європи (утворення нових капіталістичних держав, де були прийняті нові основні закони) та утворення соціалістичних держав, єдиний до того часу світовий конституційний процес розділювався на два незалежних один від одного напрямки, в рамках яких, відповідно, утворилися дві самостійні конституційні моделі: капіталістична та соціалістична.

У державах капіталізму нова конституційна модель формувалася поступово. В її основі була все та ж ліберальна концепція [16, с. 69]. Розроблені нею конституційні принципи, що визначали демократичну організацію державної влади і правове положення особи, набували в цей період нових якостей. Вони все більше отримували визнання як загальнолюдські цінності, що мають універсальний характер.

Капіталістичні конституції, прийняті в першій половині ХХ ст., слідували вже сформованій демократичній традиції конституційного регулювання суспільних відносин. Однак, на відміну від конституцій ХVIII – ХІХ ст., які зазвичай обмежувалися питаннями компетенції органів державної влади та проголошенням особистих і політичних прав і свобод індивіда, конституції, прийняті після І світової війни, пішли далі в напрямку демократизації. Вони заклали деякі нові конституційні підходи, сформували окремі принципи соціальної політики. Ці підходи істотно

відрізнялися від підходів попередньої (інструментальної) конституційної моделі [17, с. 22-24; 18], що, як наслідок, дає підстави констатувати утворення нової конституційної моделі – інструментальної із соціальними елементами ліберально-капіталістичної моделі, в основному, демократичного характеру (далі інструментальна конституційна модель із соціальними елементами).

Конституції інструментальної конституційної моделі із соціальними елементами загалом мали низку характерних особливостей. Їм притаманне певне розширення предмета конституційного регулювання за рахунок окремих питань політичного і соціально-економічного розвитку [1, с. 57-58]. У цих конституціях немає комплексного правового регулювання основ суспільного ладу, детально не говориться про форми власності, про характер економіки, про місцеве самоврядування, не передбачається створення всіх необхідних демократичних інститутів. Однак конституції саме цієї конституційної моделі надали конституційного статусу новим політичним інститутам; здійснили перші спроби конституційного закріплення принципів зовнішньої політики держави [16, с. 69]; закріпили деякі конституційні принципи місцевого самоврядування; включили в предмет конституційного регулювання новий комплекс суспільних відносин (насамперед економічні та соціальні відносини); закріпили деякі нові права та свободи індивіда (соціально-економічні права); своєрідно розширили конституційні межі втручання держави в життя суспільства та індивіда; заклали, поряд із вже традиційними початками та принципами фінансової системи, деякі нові конституційні основи правового регулювання публічних фінансів.

Ступінь наукової розробки. Окремі аспекти досліджуваної теми знайшли своє відобра-

ження у наукових працях Алексєєва А.А., Андрєєвої Г.Н., Баглая М.В., Баренбойма П.Д., Емел'янова А.С., Кравченка В.В., Лафітського В.І., Мау В.А., Хабрієвої Т.Я., Чіркина В.Є., Шепенка Р.А., Щербаківського Г.З. та деяких інших.

Мета. Дослідити еволюцію конституційного регулювання публічних фінансів, з'ясувати стан і особливості правового регулювання публічних фінансів в конституціях інструментальної конституційної моделі із соціальними елементами.

Виклад основного матеріалу. Характерною особливістю конституцій інструментальної конституційної моделі із соціальними елементами є своєрідне розширення меж втручання держави в економічне життя суспільства, яке в основному відбувалося за допомогою різноманітних механізмів фінансової системи. Саме в цей період складається належне розуміння ролі публічних фінансів у забезпеченні суспільного благополуччя та суспільного розвитку, а також ролі держави у формуванні публічних фінансових ресурсів. Показово у цьому відношенні є Конституція Князівства Ліхтенштейн 1921 р., яка містила норму-мету, згідно з якою “фінансове положення держави має бути доведене усіма можливими способами до більш високого рівня, причому особлива увага має бути приділена відкриттю нових джерел доходів для витрат на громадські потреби” [11, ст. 24]. Ця норма не тільки характеризувала сутність фінансової системи та розкривала призначення публічних фінансів, але й по суті вимагала від держави активних дій щодо удосконалення фінансової системи, визначала пріоритетні напрямки розподілу та використання фінансових ресурсів.

Велику та детальну увагу фінансовому законодавству приділяє нині діюча конституція інструментальної конституційної моделі із соціальними елементами – Конституція Ірландії 1937 р., яка ввела в систему ірландського законодавства окремий різновид законопроектів – фінансовий законопроект, під яким розуміється законопроект, який містить положення, що повністю або хоча б частково стосується таких питань: “встановлення, відміни, зменшення, зміни або регулювання податку, встановлення оплати боргу або іншого обтяження державних фінансів зміни або відміни такого обтяження; постачання; асигнування грошових надходжень, зберігання цінностей, випуск або ревізії рахунків, державних грошей, укладення або гарантії будь-якої позики або її виплати; питання, що стосуються перерахованого, розкриває всі їх положення або будь-яке із них”. При цьому у даному визначенні вирази “податок”, “державні кошти” і “позика”

не включають податок та інші фінансові ресурси чи позики, які встановлюються місцевою владою або в інтересах місцевої влади [4, ст. 22].

Значну увагу конституції інструментальної конституційної моделі із соціальними елементами приділяли податковим правовідносинам. Вони зберегли та частково удосконалили (уточнили) конституційні принципи та норми податкового права, які були розроблені в рамках попередньої конституційної моделі.

Основою конституційного регулювання податкових правовідносин цієї конституційної моделі став все той же принцип встановлення податків виключно законом. Ці конституції відтворювали розроблені в рамках попередньої конституційної моделі підходи до формулювання даного принципу, зокрема: “публічні податки і збори можуть стягуватися лише в силу закону” [14, § 111. 1)], “загальні державні податки можуть встановлюватися тільки законом” [9, ст. 104]; “введення податків і яких-небудь зборів, встановлення мит можуть мати місце тільки в силу законодавчого акта” [12, ст. 6]; “ніякий податок не може бути встановлений, змінений або скасований, інакше як законом” [3, ст. 46;] тощо.

Хоча можна відстежити і деякі нові підходи до формулювання принципу встановлення податків виключно законом та побачити його нове розуміння. Так, згідно з Політичною Конституцією Португальської Республіки 1933 р., лише закон міг встановлювати загальні принципи відносно податків і визначати: “строки платежу, розмір і можливі вилучення, позови і оскарження, які допустимі на користь платників податків” [15, ст. 70].

Конституція Князівства Ліхтенштейн 1921 р. забороняла без згоди Ландтагу стягувати будь-які “прямі або непрямі податки”, чи встановлювати яке-небудь інше “обкладення чи [майнове] зобов'язання, як би вони не називалися”. Така “згода” мала бути “спеціально обумовлена при публікації встановлюваних податків” [11, ст. 68]. Еллінська конституція 1927 р. дозволяла встановлення та стягнення податків лише на підставі “дозволу особливого закону”. Як виняток із цього правила допускалося “стягнення додаткових зборів на товари, що ввозяться або вивозяться” з моменту внесення такої пропозиції “в палату чи сенат” [19, ст. 51].

Конституція Данії 1915 р. не допускала стягнення податків “до прийняття Ригсдагом фінансового закону або закону, що надає тимчасовий кредит” [3, ст. 48]. Згідно з Конституцією Фінляндії 1919 р., “поза бюджетом на певний рік не можна вводити ніякого податку, або доходу,

який повинен стягуватися згідно із законами і указами, діючими саме в цьому році” [8, § 67]. Конституція Іспанської республіки 1931 р. дозволяла стягувати податки “відповідно до чинних законів”, проте вони не могли “вимагатися або робитися [стягуватися] без попереднього дозволу прибуткового бюджету” [10, ст. 115]. Тобто, ці конституції фактично вимагали окрім прийняття закону, яким вводиться той чи інший податок, також прийняття закону про державний бюджет. Саме ці два закони в сукупності уповноважували відповідні публічні органи влади стягувати податки.

Конституція Князівства Ліхтенштейн 1921 р. наголошувала, що саме “шляхом видання законів держава передбачає справедливе оподаткування, звільняючи від обкладення [податком] мінімум, необхідний для існування, і обкладаючи вищими ставками більше майно і доходи” [11, ст. 24].

Конституція Румунського королівства 1923 р. дозволяла стягувати податки тільки в публічних інтересах, адже вони могли “встановлюватися законом лише на користь держави, департаментів, комун або обслуговуючих державу публічних установ”. При цьому жоден податок департаменту чи комунальний податок не міг бути встановлений “інакше як з дозволу департаментських або комунальних рад і у вказаних законом межах” [13, ст.ст. 110, 111].

На особливу увагу заслуговує досвід Німеччини щодо конституційного регулювання податкових правовідносин. Так, згідно з Веймарською Конституцією 1919 р., Імперія шляхом прийняття закону була правомочна встановлювати: 1) устрій податкового управління областей з метою однозначного і рівномірного впровадження в життя податкових законів імперії; 2) устрій та компетенцію органів, що уповноважені здійснювати нагляд за виконанням податкових законів; 3) розрахунки з областями; 4) відшкодування витрат по управлінню, що виникають при застосуванні податкових законів Імперії [2, ст. 84].

Ця конституція заклала досить чіткі правові основи місцевого оподаткування та чітко визначила роль податкового законодавства Імперії щодо правового регулювання місцевих податків. Так, Імперія в законодавчому порядку повинна була встановити “основні положення відносно допустимості та способу стягування в областях податків”. Така вимога встановлювалася з метою охорони та забезпечення важливих громадських інтересів та усунення: 1) зменшення доходів чи шкоди торговельним відносинам імперії; 2) подвійного оподаткування; 3) надмірно-

го або ускладненого зарахування зборів за користування громадськими шляхами сполучення і спорудами; 4) надмірного оподаткування ввізних товарів, у порівнянні з продукцією внутрішнього виробництва, в торгових відносинах областей чи частин областей; 5) вивізних премій [2, ст. 11].

Веймарська Конституція зобов'язувала Імперію у випадку встановлення в якості загальнодержавного якого-небудь податку чи іншого доходу, який раніше належав областям, потурбуватися “про збереження життєздатності областей” [2, ст. 8].

Конституції інструментальної конституційної моделі із соціальними елементами до основних обов'язків особи, поряд з обов'язком дотримуватися чинного законодавства та нести військову службу, відносили також обов'язок сплачувати податки.

Так, згідно з Конституцією Польської Республіки 1921 р., “всі громадяни повинні нести всі тяготи та громадські повинності, встановлені на підставі закону” [12, ст. 92]. Конституція Югославського королівства 1931 р. наголошувала на тому, що обов'язок сплачувати податки “є всезагальним” [9, ст. 105]. Політична Конституція Португальської Республіки до особистих прав і гарантій португальських громадян відносила “право не платити тих податків, які не були встановлені відповідно до конституції” [15, ст. 8].

Веймарська конституція зобов'язувала всіх “громадян без різниці” брати участь “у державних тяготах пропорційно своїм [матеріальним] засобам” [2, ст. 134]. За Конституцією Королівства сербів, хорватів і словенців кожен громадянин був зобов'язаний “нести податки відповідно до своїх господарських можливостей” [6, ст. 21], адже “податок сплачується залежно від достатку платника і є прогресивним” [6, ст. 116].

Нововведенням конституцій інструментальної конституційної моделі із соціальними елементами є встановлення обмежень для виконавчої влади щодо укладення торговельних та інших міжнародних договорів. Так, згідно з Конституцією Іспанської республіки 1931 р., “договори..., які накладають тягар на державні фінанси або індивідуально на іспанських громадян..., будуть зобов'язувати націю лише в тому разі, якщо вони схвалені кортесами” [10, ст. 76]. Згідно з Конституцією Польської Республіки 1921 р., торговельні та митні договори, “які надовго обтяжують казну держави, містять зобов'язання накласти нові тяготи на громадян..., потребують згоди сейму” [12, ст. 49]. За Конституцією Чехословацької республіки 1920 р. “торговельні договори, договори, які накладають на державу або на гро-

мадян які-небудь майнові або особисті повинності, чи зобов'язання... потребують згоди національних зборів" [14, § 64].

Велику увагу конституції інструментальної конституційної моделі із соціальними елементами приділяли принципам бюджетної системи, природі та особливостям закону про державний бюджет. Так, Конституція Іспанської республіки 1931 р. розкривала юридичну природу закону про державний бюджет, наголошуючи на тому, що "бюджетний закон... міститиме тільки норми, застосовувані при виконанні даного бюджету" [10, ст. 116]. Веймерська конституція 1919 р. не допускала внесення в закон про державний бюджет положень, які "виходять за межі бюджетного року або ті, що не відносяться до прибутків та видатків і щодо управління ними" [2, ст. 85]. Цими конституційними положеннями фактично був поставлений надійний бар'єр над практикою "проведення" через закон про державний бюджет "небюджетних" правових норм.

До основних принципів бюджетного права інструментальної конституційної моделі із соціальними елементами можна віднести принцип щорічності прийняття державного бюджету [10, ст.ст. 107, 109; 13, ст. 114; 12, ст. 4; 19, ст. 52; 6, ст. 113] та повноти державного бюджету [13, ст.ст. 114, 117; 19, ст. 52; 2, ст. 85; 8, § 66; 15, ст. 63], які були розроблені в рамках попередньої конституційної моделі. Серед нових же конституційних принципів бюджетного права, які знайшли своє закріплення в конституціях інструментальної конституційної моделі із соціальними елементами слід виділити принцип обмеження права законодавчої ініціативи щодо законопроектів, які потребують здійснення видатків з державного бюджету. Цей принцип істотно звужував коло суб'єктів законодавчої ініціативи та/або суттєво ускладнював порядок подання, обговорення та прийняття таких законопроектів.

Так, згідно з Конституцією Польської Республіки 1921 р., "пропозиції і законопроекти, які тягнуть за собою видачі [коштів] з державного казначейства, повинні вказувати як порядок переведення видатків, так і спосіб покриття їх" [12, ст. 10].

За Конституцією Іспанської республіки 1931 р. Кортеси не могли "пропонувати будь-яку поправку, яка збільшує кредити за тими чи іншими статтями або розділами проекту бюджету, якщо тільки вона не буде підписана 1/10 їх членів. Для її схвалення потрібний позитивний волю абсолютної більшості конгресу" [10, ст. 108].

Конституція Чехословацької республіки 1920 р. до кожного законопроекту, внесеного

"ким-небудь з членів тієї чи іншої палати", зобов'язувала долучати "оцінки фінансової сторони даного проекту і пропозицію про покриття спричинюваних ним витрат" [14, § 41. 1)]. Згідно з Конституцією Югославського королівства 1931р., Народна скупщина не могла "збільшувати запропоновані кредити", але могла "знижувати їх або виключати деякі із них" [9, ст. 102]. Сейм Польської республіки не мав права "без згоди уряду ухвалювати закон, який спричинить за собою видачу [коштів] з державного казначейства, для яких немає покриття в бюджеті" [12, ст. 50].

За Конституцією Фінляндії 1919 р. "кредити, вотовані Сеймом у порядку парламентської ініціативи, вносяться до бюджетного розпису в якості умовних" [8, § 68].

Найбільше уваги порядку внесення законопроектів, які потребували здійснення видатків з державного бюджету, приділялося в Конституції Королівства сербів, хорватів і словенців 1927 р. Так, згідно з цією Конституцією, "всьяке законоположення, запропоноване урядом і таке, що спричиняє за собою витрати або зменшення бюджетних надходжень, повинно в залежності від способу покриття витрат супроводжуватися доповіддю, підписаною відповідним міністром і міністром фінансів" [19, ст. 29]. "Законопропозиція, що обтяжує бюджет, не може підлягати обговоренню, якщо вона хоча і виходить від уряду, але не супроводжується доповіддю Рахункової палати, в якій встановлюються витрати, що впливають з неї. Якщо пропозиція виходить від палати, то вона має бути до обговорення надіслана в Рахункову палату, яка повинна представити доповідь з її приводу протягом 10 днів" [19, ст. 49].

Конституції інструментальної конституційної моделі із соціальними елементами також містили положення, які встановлювали чіткі правила цільового використання бюджетних коштів. Так, за Конституцією Іспанської Республіки 1931 р., бюджет не міг "містити ніяких дозволів урядові перевищувати у витратах встановлену в бюджеті абсолютну цифру, крім як у разі війни. Унаслідок цього не можуть існувати кредити, які зветься еластичними". Кредити, "встановлені у видатковому бюджеті, являють собою максимальні суми, асигновані по кожній службі, і не можуть змінюватися або перевищуватися урядом" [10, ст. 113, 114].

Згідно з Конституцією Югославського королівства 1931 р., державний бюджет "затверджується по розділах". При цьому наголошувалося, що "залишки по одному бюджетному розділу чи по одному бюджетному році не можуть витрачатися на потреби по іншому розділі або по

іншому бюджетному році без попереднього затвердження представництва” [9, ст. 102]. Аналогічне правило містилося і в Конституції Королівства сербів, хорватів і словенців 1921 р. [6, ст. 113].

У разі не прийняття державного бюджету до початку фінансового року, конституції інструментальної конституційної моделі із соціальними елементами встановлювали окремі механізми здійснення видатків та отримання доходів.

Так, згідно з Конституцією Румунського королівства 1923 р., у випадку несвоєчасного вогування державного бюджету “виконавча влада фінансує публічні служби на підставі бюджету попереднього року” при цьому вона не мала права застосовувати “цей бюджет довше ніж один рік понад той рік, на який він був вотований” [13, ст. 114].

Конституції Фінляндії 1919 р. передбачала, що у випадку неприйняття Сеймом державного бюджету до початку року, за умови, що проект був представлений урядом щонайменше за 2 місяці до закриття сесії, доходи повинні збиратися “у вигляді тимчасового заходу” [8, § 69].

За Конституцією Іспанської республіки 1931 р. у випадку неприйняття державного бюджету “на перший день наступного господарського року, останній бюджет буде продовжений по триместрах, але з тим, щоб подібних продовжень не могло бути більше чотирьох” [10, ст. 107].

Щоб не залишити державу без бюджету Конституція Польської республіки 1921 р. [12, ст. 25] забороняла закриття сесії парламенту до затвердження державного бюджету.

Окремі конституції інструментальної конституційної моделі із соціальними елементами ще приділяли увагу питанню укладення державних позик, їх гарантіям та парламентському контролю за їх використанням.

Парламентський контроль за укладенням державних позик полягав перш за все у наданні згоди (у формі закону) на її укладення та визначенні істотних умов цієї позики. Так, згідно з Конституцією Ісландського Королівства 1920 р., ніяка зобов'язуюча Ісландію позика не могла бути укладена інакше, як у силу закону [5, ст. 36]. Конституція Польської Республіки 1921 р. допускала укладення державних позик “тільки у силу законодавчого акта” [12, ст. 6].

Політична Конституція Португальської Республіки 1933 р. містила по суті вичерпний перелік підстав за наявності, яких допускалося укладення державних позик: державна позика могла укладатися “лише в цілях надзвичайних витрат з економічного розвитку, необхідного приросту національної спадщини або вимушених

потреб до захисту країни і громадського благополуччя” [15, ст. 67].

Найбільшу увагу питанню укладення державних позик приділяла Конституція Іспанської Республіки 1931 р. Так, згідно з цією Конституцією, закон про державний бюджет повинен був встановлювати той нефундований борг, який уряд міг “прийняти на себе протягом бюджетного року” і який мав бути погашений протягом дії самого бюджету. Якщо в уряді виникала потреба в додаткових фінансових ресурсах понад закріплений бюджетом нефундований борг, то парламент на підставі Конституції міг прийняти закон, яким уповноважував би уряд знайти джерело коштів для позики, і який (закон) в обов'язковому порядку повинен був містити умови цієї позики, включаючи номінальну процентну ставку і порядок погашення цього боргу. Після знаходження позичальника уряд Іспанії потребував додатково спеціального “дозволу закону” на укладення позики. Без наявності такого дозволу будь-яка угода уряду вважалася недійсною і не зобов'язувала державу “ні до погашення, ні до сплати процентів”.

Цією Конституцією визначався також механізм погашення державних позик. Погашення всіх державних позик відбувалося за рахунок державного бюджету. Кредити, які були необхідні для сплати процентів і капітальної суми, автоматично вносилися у видаткову частину державного бюджету і не могли “заперечуватися”, оскільки були передбачені спеціальними законами. Це правило мало за своєю суттю універсальний характер і поширювалося на всі операції, які прямо чи опосередковано передбачали “господарську відповідальність казни” [10, ст.ст. 111, 112, 117, 118].

З метою здійснення фінансового контролю більшість конституцій інструментальної конституційної моделі із соціальними елементами, як і конституції попередньої конституційної моделі, передбачали створення спеціальних органів фінансового контролю, визначали їх структуру, основні завдання, порядок утворення та принципи діяльності [7, ст.ст. 93, 94; 8, § 71; 9, ст. 107; 13, ст. 115].

Висновок. Конституції інструментальної конституційної моделі із соціальними елементами відійшли від традиційного предмета конституційного регулювання і пішли далі у напрямку демократизації суспільного ладу, закріпили деякі нові принципи соціально-економічної політики. Конституції цієї моделі за допомогою механізмів фінансової системи встановили досить чіткі межі втручання держави в економічне життя суспільства. Конституційне регулювання публічних фінансів почало розглядатися як надійний механізм

задоволення найважливішого публічного інтересу, забезпечення суспільного благополуччя та суспільного розвитку. Нововведенням конституційного регулювання стало закріплення соціально-економічних обов'язків держави перед особою і суспільством, що вимагало зосередження у розпорядженні держави значних фінансових ресурсів. Усе це сприяло формуванню деяких нових підходів до конституційного регулювання публічних фінансів.

Список літератури

1. Кравченко В.В. Конституційне право України: Навчальний посібник. – Вид. 3-тє, виправл. та доповн. – К.: Атіка, 2004. – 512 с.
2. Конституція Германской імперии 11 августа 1919 г. / Конституции буржуазных стран: Великие державы и западные соседи СССР. Т. 1 – М., Л.: Соцэ́гиз, 1935. – 336 с.
3. Конституция Датского Королевства от 5 июня 1915 г. с изменениями от 10 сентября 1920 г. / Конституции буржуазных стран: Средние и малые европейские страны. Т. 2 – М., Л.: Соцэ́гиз, 1936. – 664 с.
4. Конституция Ирландии (Ирландской Республики) от 29 декабря 1937 г. / <http://artlibrary2007.narod.ru/konstitucii.html>
5. Конституция Исландского Королевства от 28 февраля 1920 г. / Конституции буржуазных стран: Средние и малые европейские страны. Т. 2 М., Л.: Соцэ́гиз, 1936. – 664 с.
6. Конституция Королевства сербов, хорватов и словен от 28 июня 1921 г. / Конституции буржуазных стран: Средние и малые европейские страны. Т. 2 – М., Л.: Соцэ́гиз, 1936. – 664 с.
7. Конституция Литовского государства от 15 мая 1928 г. / Конституции буржуазных стран: Великие державы и западные соседи СССР. Т. 1 – М., Л.: Соцэ́гиз, 1935. – 336 с.
8. Конституция Финляндии от 17 июля 1919 г / Конституции буржуазных стран: Великие державы и западные соседи СССР. Т. 1 – М., Л.: Соцэ́гиз, 1935. – 336 с.
9. Конституция Югославского королевства от 5 сентября 1931 г. / Конституции буржуаз-

ных стран: Средние и малые европейские страны. Т. 2 – М., Л.: Соцэ́гиз, 1936. – 664 с.

10. Конституція Іспанської республіки від 9 грудня 1931 р. / Конституції буржуазних країн: Конституції великих держав і західних сусід СРСР. – К.: Вид-во ЦВК УСРР “Радянське будівництво і право”, 1936 р.

11. Конституція Князівства Ліхтенштейн від 5 жовтня 1921 р. / <http://artlibrary2007.narod.ru/konstitucii.html>

12. Конституція Польської Республіки від 17 березня 1921 р. зі змінами за законом 2 серпня 1926 р. / Конституції буржуазних країн: Конституції великих держав і західних сусід СРСР. – К.: Вид-во ЦВК УСРР “Радянське будівництво і право”, 1936 р.

13. Конституція Румунського Королівства від 29 березня 1923 р. / Конституції буржуазних країн: Конституції великих держав і західних сусід СРСР. – К.: Вид-во ЦВК УСРР “Радянське будівництво і право”, 1936 р.

14. Конституція Чехословацької республіки від 29 лютого 1920 р. / Конституції буржуазних країн: Конституції великих держав і західних сусід СРСР. – К.: Вид-во ЦВК УСРР “Радянське будівництво і право”, 1936 р.

15. Политическая Конституция Португальской Республики от 19 марта 1933 г. / Конституции буржуазных стран: Средние и малые европейские страны. Т. 2 – М., Л.: Соцэ́гиз, 1936. – 664 с.

16. Сравнительное конституционное право / Отв. ред. В.Е. Чиркин. – М.: Манускрипт, 1996. – 730 с.

17. Хабриева Т.Я., Чиркин В.Е. Теория современной конституции. – М.: Норма, 2005. – 320 с.

18. Худик А.М. Правове регулювання публічних фінансів в конституціях інструментальної ліберально-капіталістичної асоціальної моделі обмежено демократичного характеру // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наук. праць. Вип. 618: Правознавство. – Чернівці: ЧНУ, 2012. – с. 102-107.

19. Эллинская Конституция от 2 июня 1927 г. / Конституции буржуазных стран: Средние и малые европейские страны. Т. 2 – М., Л.: Соцэ́гиз, 1936. – 664 с.

Стаття надійшла до редколегії 6 вересня 2012 року.

Рекомендована до опублікування у “Віснику” відповідальним секретарем Р.О. Гаврилюк.

Public finance as an object of legal regulation of social constitutions instrumental elements of liberal-capitalist model

Summary

In this article the author tries to reveal the peculiarities of legal regulation of public finance in the constitutions of the instrumental with the social elements of the liberal-capitalist model.

The author argues that the constitutional tool of social elements of the liberal-capitalist model had a number of characteristic features. Using the mechanisms of the financial system these peculiar constitution expanded the limits of state intervention in economic life of society. The constitutional regulation of public finance began regarded as a reliable mechanism for meeting the most important public interest, maintain public welfare and social development.

Key words: constitution, constitutional model, public finances, taxes, budget, government borrowing.

Публичные финансы как объект правового регулирования конституций инструментальной с социальными элементами либерально-капиталистической модели

Аннотация

Определяются особенности правового регулирования публичных финансов в конституциях инструментальной с социальными элементами либерально-капиталистической модели.

Автор утверждает, что конституции инструментальной с социальными элементами либерально-капиталистической модели имели ряд характерных особенностей. С помощью механизмов финансовой системы эти конституции установили довольно четкие границы вмешательства государства в экономическую жизнь общества. Конституционное регулирование публичных финансов начало рассматриваться как надежный механизм удовлетворения важнейшего публичного интереса, обеспечение общественного благополучия и общественного развития.

Ключевые слова: конституция, конституционная модель, публичные финансы, налоги, бюджет, государственные займы.